

dr hab. Renata Michalak, prof. UAM
Uniwersytet im. A. Mickiewicza
w Poznaniu
ORCID: 0000-0002-6578-3822

Poznań, 10.10.2024

Recenzja pracy doktorskiej mgr Ewy Kruszyńskiej

***pt.: „Identyfikacja i wspieranie rozwoju uczniów zdolnych. Perspektywa
nauczycieli wczesnej edukacji”***

napisanej pod kierunkiem naukowym prof. UŁ dr hab. Jolanty Bonar

Recenzja została sporządzona w odpowiedzi na decyzję Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. stopni naukowych w dyscyplinach pedagogika i psychologia w dniu 26 września 2024 r.

Ocena wartości i oryginalności podjętej problematyki i sposobu jej rozstrzygnięcia

Dysertacja doktorska mgr Ewy Kruszyńskiej jest interesującym studium teoretyczno-empirycznym z zakresu nauk pedagogicznych, zawierającym interdyscyplinarne spojrzenie na fenomen ucznia zdolnego na etapie wczesnej edukacji w kontekście wspierania jego rozwoju.

Podjęcie tej tematyki przez Doktorantkę jest zamiarem oryginalnym i interesującym. Sposób wyjaśniania zjawiska i nadawane mu znaczenia poprzez analizę bogatej i interdyscyplinarnej literatury, jak również próby weryfikacji empirycznych, stanowią w mojej ocenie ciekawy, a wręcz pasjonujący przedmiot dociekań naukowych. Dlatego z dużym uznaniem odnoszę się do wyboru tematyki badawczej Doktorantki. Pragnę tu szczególnie podkreślić oryginalność i nowatorstwo problematyki zarówno w przestrzeni analiz teoretycznych, jak i badawczych.

Bardzo pozytywnie oceniam rozprawę pod względem jej rozległej zawartości informacyjnej dotyczącej zasadniczych dla pracy kwestii, jak i ich kontekstu. Z całą pewnością mogę stwierdzić, że dysertacja mgr Ewy Kruszyńskiej nie tylko dopełnia, ale wypełnia zaniechany i zaniedbany obszar dociekliwości naukowej. Podejmowanie rozważań i badań na temat uczniów

zdolnych na etapie wczesnej edukacji jest ważne z kilku powodów. Po pierwsze, niezwykle rozkwit badań nad dziećmi w ostatnich dziesięcioleciach, pozwolił uznać, że jest to okres krytyczny dla rozwoju wielu podstawowych zdolności człowieka, a dorosłość w wielu zakresach jest wypadkową doświadczeń i zmian, jakie zachodzą w dzieciństwie i mają kluczowe znaczenie dla rozwoju oraz tego, co człowiek osiąga na kolejnych jego. Po drugie, etap dzieciństwa jest okresem szczególnej wrażliwości mózgu na określony typ bodźców i jednocześnie większą jego wrażliwość na zranienia i zaniedbania ze strony czynników środowiskowych. Po trzecie, rozwój zdolności i sukces edukacyjny dziecka zdolnego warunkowany jest przez czynniki, które poddają się świadomej kontroli i jest rezultatem wspierania i stymulowania jego rozwoju od wczesnych lat jego życia (Barbier et al., 2019; Nisbett, 2010). Po czwarte, ogromne znaczenie w rozwoju zdolności dzieci odgrywa nauczyciel, gdyż na tym etapie rozwoju stanowi on dla dzieci z jednej strony wzór zachowań i osobę znaczącą, a z drugiej, jego kompetencje warunkują jakość środowiska rozwoju ich zdolności. Po piąte, młodszy wiek szkolny ze względu na dynamiczny rozwój sfery wrażliwej i emocjonalnej, szczególnie sprzyja spontanicznemu pojawieniu się różnych zdolności.

Odpowiednia dbałość o rozwój ucznia szczególnie wtedy, gdy jest on jeszcze u początków edukacji formalnej ma ogromne, żeby nie powiedzieć decydujące znaczenie dla jego przyszłego funkcjonowania. Nie da się zatem przecenić wartości pracy edukacyjnej z uczniem przejawiającym uzdolnienia na etapie dzieciństwa. Jakość wsparcia, jaką on wówczas otrzymuje, decyduje w znaczącym stopniu o dynamice i kierunku rozwoju jego uzdolnień. Ogromne zadanie przypada tu szkole, a głównie nauczycielom.

Ocena struktury rozprawy

Dysertacji posiada strukturę respektującą kryteria stawiane pracom o charakterze teoretyczno-empirycznym. Oznacza to, że na jej kompozycję składają się dwie zasadnicze części. Pierwsza, wypełniona rozważaniami natury teoretycznej, które zarysowują pole dociekań empirycznych, jednocześnie tworząc podstawy projektowania i prowadzenia badań, a także analizy i wyjaśniania uzyskanego materiału empirycznego. Druga, w całości poświęcona ukazaniu kolejnych etapów procedury badań własnych. Strukturę poszczególnych części pracy oceniam jako komplementarną i logiczną. Narracja Doktorantki prowadzona na 390 stronach rozprawy jest uporządkowana, transparentna i czytelna. Tezy i ich eksplikacje są rzeczowe, jasne i dobrze udokumentowane, choć nie pozbawione drobnych potknięć.

Część teoretyczna pracy składa się z trzech głównych rozdziałów, a zapoczątkowuje ją dobrze przygotowany wstęp, w którym Doktorantka zapowiada wszystkie zasadnicze kwestie, które rozwija w kolejnych częściach dysertacji. Brakuje mi jedynie w nim jasnej deklaracji Doktorantki, w jakim paradygmacie i/lub koncepcji lokuje swoje dociekania naukowe.

Na część empiryczną składa się sześć rozdziałów, z czego jeden zawiera założenia metodologiczne badań własnych, cztery analizę wyników i jeden wnioski oraz konkluzje. Pracę kończy bibliografia i aneksy, w których Autorka zawarła narzędzia badawcze i dokumentację badawczą. Wartościowym elementem rozprawy jest bibliografia złożona z pozycji zwartych, rozdziałów w pracach pod redakcją, artykułów z czasopism naukowych, wśród których bardzo wiele z nich napisanych jest w języku angielskim.

Ocena zawartości merytorycznej pracy

Ocena merytoryczna pracy zostanie poprowadzona zgodnie ze strukturą jej zawartości treściowej. Kolejno zatem omówię zarówno mocne, jak i polemiczne aspekty narracji Doktorantki zawarte w części teoretycznej i empirycznej dysertacji.

Uwagi do rozdziałów teoretycznych pracy

W części teoretycznej pracy Autorka opisuje i dogłębnie analizuje problematykę zdolności, zarówno w kontekście definicyjnym, jak i praktycznym, co jest szczególnie interesujące. Prowadzona analiza ukazuje, że celem pracy jest nie tylko teoretyczne opracowanie koncepcji zdolności, ucznia zdolnego, ale także refleksja na temat roli nauczyciela w procesie edukacji wczesnoszkolnej w procesie wspierania rozwoju uczniów zdolnych. Rozdziały teoretyczne są zorganizowane w sposób logiczny, co ułatwia czytelnikowi śledzenie głównych linii rozwoju myśli w obszarze dociekań teoretycznych i badań nad zdolnościami. Rozpoczynając od historycznego kontekstu, Autorka przechodzi do bardziej aktualnych podejść rozwojowych, co odzwierciedla ewolucję w myśleniu pedagogicznym. Podkreślenie zmiany paradygmatu poprzez wprowadzenie koncepcji paradygmatu rozwojowego jako przeciwwagi dla tradycyjnego postrzegania zdolności jako wrodzonej cechy jest istotnym atutem dysertacji. To rozróżnienie ma duże znaczenie praktyczne, sugerujące, że rozwój zdolności jest procesem, który można, a wręcz należy wspierać i rozwijać. Co więcej, poprzez zaznaczenie ewolucji podejścia do uczniów zdolnych można formułować wnioski dotyczące obecnych praktyk edukacyjnych. Wskazówki dotyczące indywidualizacji kształcenia oraz dostosowania metod oddziaływań edukacyjnych do potrzeb uczniów mogą być inspiracją dla współczesnych nauczycieli. Podkreślenie zaś braków w systemie edukacji oraz zmiany w podejściu do uczniów

zdolnych w różnych epokach może wskazywać na aktualne wyzwania, z którymi boryka się polska edukacja, jak i inne systemy na świecie.

Także zwrócenie uwagi na stereotypowe postrzeganie uczniów zdolnych stanowi cenny element, który może pomóc w redefinicji podejścia do uczniów, którzy są często oceniani na podstawie powierzchownych kryteriów, takich jak wyniki w nauce. Jest to szczególnie ważne w kontekście promowania spersonalizowanego podejścia do edukacji. Omówienie zaś teorii implicate przyczynia się do wyjaśnienia, w jaki sposób nasze przekonania i stereotypy wpływają na rozumienie zdolności, a tym samym na identyfikację uczniów zdolnych. To cenne walory analiz i refleksji Doktorantki zawartych w rozdziałach teoretycznych dysertacji.

Rozdział 2.4 dotyczący "Dziecka zdolnego w klasie szkolnej" jest w mojej ocenie najbardziej istotnym elementem rozprawy doktorskiej, na który warto zwrócić szczególną uwagę w kontekście zrozumienia zagadnienia ucznia zdolnego jako przedmiotu badań. Do głównych wartości tego rozdziału zaliczam:

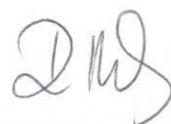
1. **Kompleksowość i szczegółowość:** Rozdział dostarcza szczegółowego opisu cech charakteryzujących uczniów zdolnych, co jest kluczowe dla identyfikacji i wsparcia tych dzieci w kontekście szkolnym. Powoływanie się na badania Tyszkowej, Ledzińskiej oraz Lewowickiego, nadają mu solidne podstawy teoretyczne.
2. **Zrozumienie specjalnych potrzeb edukacyjnych:** Rozdział jasno ukazuje, że uczniowie zdolni, mimo swoich osiągnięć, są zaliczani do grupy uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych. To zrozumienie jest niezbędne dla nauczycieli i innych profesjonalistów pracujących z dziećmi w kontekście edukacyjnym.
3. **Identyfikacja i wsparcie:** Poruszenie kwestii identyfikacji zdolności oraz roli nauczyciela w tworzeniu odpowiednich warunków do rozwoju ucznia zdolnego jest kluczowym elementem. Wskazanie na znaczenie strategii edukacyjnych dostosowanych do potrzeb i zasobów tych uczniów oraz wyjaśnienie, jak ich unikalne cechy mogą wpływać na relacje w grupie rówieśniczej, jest bardzo cenne.
4. **Motywacja i rodzina:** Poruszenie tematu motywacji oraz wpływu środowiska rodzinnego na rozwój ucznia zdolnego poszerza kontekst badawczy. Wskazanie na potencjalne negatywne skutki nieodpowiednich relacji zarówno w domu, jak i w szkole jest szczególnie istotne.

5. **Problematyka społeczno-emocjonalna:** Zawarte w rozdziale odniesienia do społecznych i emocjonalnych wyzwań, które mogą towarzyszyć uczniom zdolnym, są niezbędne do pełnego zrozumienia ich sytuacji. Wskazuje to na złożoność problemów, z jakimi mogą się zmagać, co jest istotne dla podjęcia działań wspierających ich rozwój.
6. **Niebezpieczeństwa związane z nadmiernymi oczekiwaniami:** Zawarte w ustępie uwagi na temat "kontrydyfikacji" i nadmiernych oczekiwań rodziców oraz nauczycieli jest ważnym aspektem, który może wpłynąć na dobrostan emocjonalny ucznia zdolnego.
7. **Zróznicowane perspektywy teoretyczne:** Posługiwanie się różnorodnymi teoriami i badaniami w odniesieniu do różnych aspektów funkcjonowania ucznia zdolnego świadczy o interdyscyplinarności podejścia, co wzbogaca merytorycznie pracę doktorską.

Podsumowując, rozdział 2.4 ma istotną wartość dla zrozumienia tematu ucznia zdolnego jako przedmiotu badań. Wprowadza on zarówno teoretyczne, jak i praktyczne aspekty, które mogą być przydatne dla nauczycieli, rodziców i badaczy zajmujących się tym zagadnieniem. Warto tu jednak zadbać o odpowiednie wprowadzenie i zakończenie, które zwięźle podsumuje wnioski i podkreśli ich znaczenie dla praktyki edukacyjnej.

Część teoretyczna pracy stanowi zatem solidną podstawę do projektowania badań, a jej Autorka wskazuje na potrzebę wieloetapowej identyfikacji uczniów zdolnych, co jest adekwatnym podejściem do działań edukacyjnych podejmowanych w rzeczywistości szkolnej. Opis zaproponowanych strategii i modeli, takich jak m.in.: trójpierścieniowy model Renzulliego, wieloczynnikowy model Mönksa oraz koncepcje Gardnera, są szczególnie przydatne w kontekście projektowania badań, w których można zidentyfikować różnorodne czynniki wpływające na rozwój uczniów zdolnych. Zestawione i szeroko omówione koncepcje rozwoju zdolności są dobrze dobrane i wystarczające do zbadania pojęcia zdolności oraz wsparcia uczniów zdolnych. Każdy z modeli wnosi coś unikalnego do tematu, co umożliwia całościowe podejście do badania i zrozumienia wieloaspektowości procesu rozwoju zdolności. Ich złożoność i różnorodność tworzą solidną bazę teoretyczną, która może być wykorzystana w dalszych badaniach i praktycznych działaniach edukacyjnych.

Cenne są również sugestie dotyczące integrowania działań nauczycieli i rodziców oraz innych specjalistów, co może otworzyć pole dla przyszłych badań.

O dużej wartości merytorycznej rozdziałów teoretycznych świadczy także dobre osadzenie zagadnień w literaturze przedmiotu. Literatura jest bogata i różnorodna. Autorka sięga nie tylko do prac polskich badaczy, takich jak, np.: Limont, Dyrda, Giza, ale również do międzynarodowej literatury przedmiotu, co świadczy o szerokim zakresie badań oraz dociekań akademickich. Dzięki temu, praca ma charakter interdyscyplinarny i uwzględnia różne perspektywy teoretyczne i metodologiczne. Dobór literatury jest odpowiedni, a wskazane powiązania z aktualnymi badaniami oraz teoriami zdolności (np. teorie inteligencji i kreatywności) przyczyniają się do wzbogacenia dyskursu teoretycznego.

Autorka umiejętnie łączy klasyczne ujęcia z nowymi kierunkami badań, a także odnosi się do teorii wskazujących na złożoność zjawiska zdolności. Brakuje tu jednak obecności najnowszych badań meta-analitycznych, które mogłyby ukazać bardziej globalny obraz fenomenu. Zrozumienie problematyki uczniów zdolnych i ich potrzeb edukacyjnych stało się w ostatnich latach przedmiotem wielu badań meta-analitycznych. Oto kilka przykładów badań, które mogą dostarczyć bardziej globalnego obrazu tego fenomenu:

1. **Rozwój społeczny i emocjonalny uczniów zdolnych** - Badania meta-analityczne analizujące wpływ różnych programów edukacyjnych na rozwój społeczny i emocjonalny uczniów zdolnych. Takie analizy mogą ujawnić, które interwencje są najskuteczniejsze we wsparciu ich rozwoju.
2. **Wpływ środowiska edukacyjnego na uczniów zdolnych** - Meta-analizy badające, jak różne style nauczania, programy nauczania i środowiska edukacyjne wpływają na uczniów zdolnych, mogą dostarczyć cennych informacji na temat optymalnych warunków do ich nauki.
3. **Interwencje w programach talentowych** - Badania dotyczące skuteczności programów edukacyjnych skierowanych do uczniów zdolnych, poprzez analizę wyników osiąganych w różnych systemach edukacyjnych na całym świecie.
4. **Zróżnicowanie uczniów zdolnych według płci, pochodzenia etnicznego czy statusu socjoekonomicznego** - Meta-analizy uwzględniające wpływ zmiennych demograficznych na identyfikację i wsparcie uczniów zdolnych, co może pomóc w zrozumieniu, jakie czynniki mogą utrudniać lub wspierać ich rozwój.

5. **Czynnik krytyczny: Wsparcie nauczycieli** - Analizy badań dotyczące przygotowania i wsparcia, jakie nauczyciele otrzymują w pracy z uczniami zdolnymi, co może wpływać na jakość edukacji tych uczniów i ich rozwój.
6. **Zdolności poznawcze a osiągnięcia edukacyjne** - Badania meta-analityczne łączące dane dotyczące zdolności poznawczych uczniów zdolnych z ich wynikami w nauce, co może pomóc w identyfikacji kluczowych umiejętności i kompetencji umożliwiających osiąganie sukcesów.

Wartością dodaną analiz poczynionych w części teoretycznej pracy są odniesienia do lokalnych uwarunkowań polskiej rzeczywistości edukacyjnej, co sprawia, że praca staje się bardziej użyteczna dla polskiego systemu edukacyjnego.

Teoretyczna część pracy dostarcza solidnej podstawy do projektowania badań, wykraczających znacząco poza obszar wyznaczonych przez Doktorantkę dociekań własnych. Analiza problematyki zdolności oraz jej kontekstu edukacyjnego pozwala na formułowanie hipotez badawczych związanych z identyfikowaniem i wspieraniem uczniów zdolnych. Zawarte w niej koncepty odnoszą się do działających modeli oraz strategii dydaktycznych, co otwiera ścieżki do przeprowadzenia badań empirycznych w istotnie zróżnicowanych warunkach.

Doktorantka posługuje się językiem naukowym, bogatym w pojęcia związane z obszarem podjętych dociekań.

Opisany w rozdziałach teoretycznych koncepcyjny kontekst problematyki zdolności stanowi solidną bazę do dalszych rozważań. Warto zauważyć, że przedstawione definicje i typologie ucznia zdolnego dają obraz wieloaspektowości tego zjawiska. Uczniowieolni nie są podmiotem monolitycznym, ich potrzeby są zróżnicowane, co wymaga dostosowania metod i strategii działania nauczycieli.

Podsumowanie

Rozdziały teoretyczne przedstawionej pracy doktorskiej dostarczają wartościowej analizy problematyki zdolności uczniów oraz wskazują na istotne zagadnienia dotyczące identyfikacji i wsparcia ich rozwoju w edukacji wczesnoszkolnej. Wartościowe podejście do tematyki, solidne oparcie w literaturze oraz różnorodność przywołanych teorii sprawiają, że rozdział ten stanowi mocny fundament do projektowania badań i analizy uzyskanego materiału empirycznego.

Uwagi do części empirycznej pracy

Analiza sformułowania założeń metodologicznych badań własnych na temat ucznia zdolnego i wspierania jego rozwoju w kontekście zasad metodologii nauk społecznych wykazuje, że Autorka pracy w mojej ocenie dokonała starannego namysłu oraz zdefiniowania problematyki badawczej. Poniżej zawieram ocenę poszczególnych elementów zaprezentowanej metodologii:

1. **Problematyka badawcza:** Autorka wyraźnie wskazuje na zainteresowanie koncepcjami nauczycieli dotyczącymi zdolności uczniów oraz sposobami identyfikacji i wspierania ich rozwoju. Problematyka ta jest zgodna z obecnymi trendami w edukacji, które podkreślają znaczenie różnorodności w podejściu do uczniów zdolnych. Użycie terminów takich jak „teorie implicite” oraz odniesienia do literatury przedmiotu pokazuje głębokie zrozumienie tematu i kontekstu.
2. **Cele badawcze:** Cele szczegółowe są jasno określone i skierowane na zgłębienie różnych aspektów dotyczących nauczycielskich koncepcji zdolności. Zróżnicowanie celów odzwierciedla kompleksowość problematyki i uwzględnia zarówno aspekt teoretyczny, jak i praktyczny.
3. **Pytania badawcze:** Główne pytania badawcze są trafne i dotyczą kluczowych aspektów badania, takich jak definicja zdolności, praktyki edukacyjne, a także identyfikacja uczniów zdolnych. W tym kontekście Autorka skutecznie łączy teorię z praktyką.
4. **Zmienne i wskaźniki zmiennych:** Za mankament rozdziału, w którym Doktorantka prezentuje założenia metodologiczne badań własnych, uważam brak wskazania i zdefiniowania głównych zmiennych oraz ich wskaźników. Zabieg ten zwiększyłby nie tylko ich klarowność i czytelność, ale także ułatwiłby odczytanie wyników badań i ocenę logiki wyводу: od predykcji do faktu. Mimo deklaracji Autorki, że badania mają charakter diagnostyczny: opisowo - wyjaśniający i tym samym rezygnacji z zabiegów at evaluate, nie zwalnia to od próby zdefiniowania zmiennych i wskazania jak Autorka rozumie pojęcie ucznia zdolnego na etapie wczesnoszkolnym i jakie strategie/praktyki edukacyjne szczególnie wspierają jego rozwój. Próba wyjaśniania na przykład przyczyn czy stanu danego zjawiska wymaga odniesienia do konkretnych koncepcji. Brakuje mi tu zatem jasnej deklaracji Autorki.

5. **Schemat analityczny badań:** Osadzenie badań w kontekście teorii implicite nauczycieli oraz różnicowanie koncepcji w zależności od cech zawodowych nauczycieli i środowiska edukacyjnego obrazuje złożoność badanej problematyki. Użycie pojęcia dynamiki między zmiennymi podkreśla, że Autorka przewiduje interakcje między różnymi czynnikami.
6. **Metody i techniki badawcze:** Autorka wybrała odpowiednią metodę badawczą (sondaż diagnostyczny) oraz narzędzia, które są zharmonizowane z celami badania. Zaproponowana metoda sondażu dużej grupy nauczycieli umożliwia uzyskanie szerokiego wglądu w postawy i praktyki edukacyjne.
7. **Analiza danych:** Propozycja analizy danych zarówno ilościowej, jak i jakościowej wskazuje na chęć uzyskania pełniejszego obrazu badanej rzeczywistości. Metodologiczne podejście do analizy czynnikowej może być użyteczne do identyfikacji ukrytych konceptów w nauczycielskich teoriach.
8. **Reprezentatywność próby:** Choć badana próba nie jest reprezentatywna w sensie statystycznym, jej szeroki zasięg geograficzny oraz zróżnicowanie cech uczestników daje dobre podstawy do generowania interesujących i użytecznych wniosków, co do lokalnych praktyk i poglądów na temat edukacji uczniów zdolnych.

Podsumowując część empiryczną pracy stwierdzam, że założenia metodologiczne badań własnych Autorki zostały sformułowane w sposób przemyślany i spójny, biorąc pod uwagę kryteria metodologii nauk społecznych. Procedura ich weryfikacji została przeprowadzona rzetelnie i poprawnie. Także sposób prezentacji i analiza materiału empirycznego nie budzi moich zastrzeżeń, jest czytelna, rzeczowa i pogłębiona. Dzięki temu, w mojej ocenie, praca może przyczynić się do lepszego zrozumienia roli nauczyciela w identyfikowaniu i wspieraniu zdolnych uczniów na etapie wczesnoszkolnym oraz do wzbogacenia wiedzy w zakresie pedagogiki zdolności.

Oceniając wnioski z badań przedstawionych w tej dysertacji, można zauważyć kilka kluczowych aspektów dotyczących ich użyteczności praktycznej oraz rzetelności.

Użyteczność praktyczna:

1. **Zrozumienie zdolności uczniów:** Badania nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej dotyczące tego, jak definiują zdolności uczniów i ich rolę w procesie edukacyjnym, dostarczają niezbędnych informacji o klasyfikacji zdolności. Wnioski mogą być

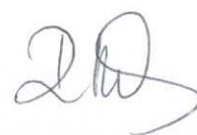
wykorzystywane w praktyce, by dostosować strategie i metody nauczania do rzeczywistych potrzeb uczniów, a także zwiększyć efektywność wsparcia dla uczniów zdolnych oraz tych, którzy mają problemy w uczeniu się.

2. **Strategie dydaktyczne:** Wskazówki dotyczące tego, jak nauczyciele dostosowują swoje metody nauczania do zróżnicowanych potrzeb uczniów, mogą służyć jako fundament do rozwijania programów szkoleniowych dla nauczycieli. Wspieranie różnorodnych strategii pracy z uczniami zdolnymi (indywidualizacja, wzbogacanie środowiska edukacyjnego) jest istotne, by pomóc nauczycielom w skuteczniejszym wsparciu swoich uczniów.
3. **Uświadamianie stereotypów:** Ujawnienie stereotypów płci w kontekście identyfikacji uczniów zdolnych jest bardzo istotne. Wnioski te mogą wspierać rozwój programów mających na celu zwalczanie tego typu uprzedzeń w edukacji, co jest kluczowe dla równego dostępu do edukacji.

Rzetelność:

1. **Metodologia badań:** Rozważana metodologia badawcza, w tym duża liczba respondentów oraz zróżnicowanie demograficzne, sugerują rzetelność wyników. Zastosowanie analizy statystycznej oraz eksploracyjnej analizy czynnikowej wzbogaca jakość tych danych.
2. **Uporządkowanie wniosków:** Wnioski są jasno uporządkowane i odniesione do konkretnych hipotez badawczych, co zwiększa ich rzetelność. Jasne powiązania między wynikami badań a dalszymi rekomendacjami dla praktyki edukacyjnej są również mocnym punktem podsumowań.
3. **Ograniczenia badania:** Warto zauważyć, że Autorka badań jest świadoma ograniczeń, jakie mogą wpływać na interpretację wyników, takich jak np. możliwe wpływy kulturowe na postrzeganie zdolności. Ważne, że te ograniczenia są brane pod uwagę, co wskazuje na odpowiedzialne podejście badawcze.

Wnioski z badań przedstawionych w dysertacji dostarczają wartościowych informacji, które mogą być użyteczne w praktyce edukacyjnej. Mogą przyczynić się do lepszego zrozumienia potrzeb uczniów, rozwoju skuteczniejszych metod nauczania oraz walki ze stereotypami płci. Rzetelność wyników opiera się na solidnej metodologii badawczej oraz przemyślanej analizie. Rekomendacje dotyczące dalszego kształcenia nauczycieli w zakresie specyfiki pracy z

uczniami zdolnymi są niezwykle istotne i powinny być wdrażane, aby lepiej wspierać wszystkich uczniów w procesie uczenia się.

Konkluzja i wniosek

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Ewy Kruszewskiej, przygotowana pod naukowym kierunkiem prof. UŁ dr hab. Jolanty Bonar, stanowi w mojej ocenie oryginalne rozwiązanie problemu naukowego i odślania dobry poziom kompetencji badawczych Doktorantki, a także ukazuje wysoki poziom Jej ogólnej wiedzy teoretycznej z dyscypliny pedagogika. Świadczy także o dużej samodzielności w zakresie projektowania i realizacji badań. Tym samym spełnia wymogi Ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 (Dz. U. Nr 65 poz. 595, z późniejszymi zmianami), znowelizowanej w 2014 roku i wnioskuję o dopuszczenie mgr Ewy Kruszyńskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

